

הגאון רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל

ראש ישיבת אור אלחנן
בן מרן הגאון האדיר רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד

יש להבין את דברי אהים חיים, אשר התנבא הנביא על תקופתנו.

תחילת ההתעוררות לשיבת

ציון המונית, אשר החלה לפני כמאה שנה, נוצרה מסיבת האנטישמיות, אשר נתקלו בה המוני בית ישראל בארצות פזוריהם. ההשקפה שהייתה יסוד ההתעוררות של רוב יהודי הגולה לעלות ארצה הייתה השקפה של בריחה מאותה אנטישמיות. השקפה של "ככל הגויים יהיה בית ישראל" [חלילה]. השקפה שאמרה, שאם רק תהיה 'מולדת יהודית' אזי נפטר אחת ולתמיד מצרת האנטישמיות. לצורך יישום השקפה זו היו כאלו ששקלו להקים 'מולדת' אף חוץ לגבולות ארץ-ישראל. זה היה פועל יוצא מהצורך לברוח מאנטישמיות; 'בריחה-מולדת'. לא אהבת ארץ-ישראל.

והנה אודות ה'עליה' שנוצרה כתוצאה מאותה השקפת עולם, אמר הנביא – "יש שכר לפעולתך... ושבו מארץ אויב" – אמנם ישוּבו, אך לא מחמת אהבת ארץ-ישראל, אלא כדי לברוח 'מארץ אויב'.

אך רחל אמנו, בראותה את אלו שחזרו לארץ-ישראל 'מארץ אויב' המשיכה לבכות. וכי בכיתי על בנים אלו? וכי לעליה כזו קויתי? וכי זהו שכרי?

הפטרת היום השני של ראש השנה היא כולה נבואה של השתפכות אהבת הקב"ה לעם ישראל. "כה אמר ה', מצא חן במדבר עם שרידי חרב..."

בסוף ההפטרה הנביא

ירמיה (ל, יד) אומר – "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו. כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו מארץ אויב. ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם".

בדברי תנחומים אלו,

בהם הקב"ה מנחם את רחל אמנו, נראה כאילו יש כפילות. תחילה "יש שכר לפעולתך וגו' ושבו מארץ אויב". אח"כ שוב, "ויש תקוה לאחריתך וכו',

ושבו בנים לגבולם". למה צריך להוסיף פעם שניה "ושבו בנים לגבולם" אחרי אשר כבר "שבו מארץ אויב"? ומה מקום יש להוסיף תנחומים של "יש תקוה לאחריתך", אחרי שכבר נאמרו לרחל אמנו דברי תנחומים של "יש שכר לפעולתך"?

התגשמותה של נבואה זו זוכים אנו לראות

בימינו, ודרך המאורעות שעוברים עלינו בזמננו,

[*] מתוך הספר 'שמחת אלעזר', חלק א, המאמר השמיני, עמ' 28-30.

המשך דבר המערכת

נעשה הנס ההוא. והנה במכות מצרים היתה הפלאה לישראל ולא נצטרכו לאות, מפני שהיו באות על צד העונש לראויים אליהם, ולכך נתיחדו לפושעים. גם שהיו על ידי אמצעים שלא יעברו החוק והרשות הנתן אליהם. אבל מכת בכורות עשאה הקדוש ברוך הוא בעצמו מבלי אמצעי, ולפניו ילך דבר, והיה בזה סכנה עצומה לחוטאים, כי בקום למשפט אלהים לא לפני חנף יבא, וישראל היו מלוכלכים בגלולי מצרים והיה משורת הדין בהלקות את השרים העליונים שכל עובדיהם ימחו מספר חיים. ומפני הסכנה העצומה שהיה בזה לחטאים בנפשותם, הגדיל ה' לעשות עם ישראל לצוותם שיעשו מעשה מיוחד וינצלו מתוך ההפכה."

נמצינו למדים, כי בעת שה' פועל בכחו המלא, בלא אמצעים למיניהם – אז מידת הדין אינה מאפשרת להפלות את ישראל לטובה, אלא אם כן הם באמת ראויים לכך, אלא שמרחמיו העצומים של ה' הוא מביא אותם לידי אותם

אבל השם ביטל כח מזל טלה כדי שיצאו ישראל ממצרים, כי מזל טלה היה שרם של המצריים, ומזה נמשכה מכת הבכורות כולם, לפי שהיתה המכה נמשכת מלמעלה בכל בכור אי זה שיהיה. ולכן היה ראוי שתכלול המכה גם כל בכורי ישראל היושבים במצרים וכ"ש בהיותם עובדים המזל ההוא מקדם כמו המצריים שהיו בעבור זה חייבי מיתה כפי המשפט האלהי, ובעבור זה צוה השי"ת שיעשו את הפסח ויפנו עורף לעבודת המזל ההוא וידבקו באלהיהם והוא יהיה להם למושיע מהמיתה המסודרת הכוללת ההיא. וזה ענין 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים', כי בעבור מצות הפסח והמצה עשה עמהם החסד הגדול הזה, ולכן היה החסד ההוא בבכורות בלבד ונתקדשו מפני זה כל בכור לגבוה, לפי שהיה הלקות והמכה ראויה לבוא עליהם ולהם

המשך דעת תורה

ואז הקב"ה ממשיך לנחם את רחל אמנו, ואומר לה שאמנם אין זה כל שכרה, ועליה לדעת – "ויש תקוה לאחריתך וגו', ושבו בנים לגבולם". יש לה תקוה שתבוא בשלב מאוחר יותר, שלב בו ישובו 'בנים' – "בנים אתם לה' אלהים" – 'לגבולם' – לגבולות ארץ-ישראל, מחמת ורק משום שזה גבולות ארץ-ישראל. בראות רחל אמנו את ה'בנים' האלו חוזרים לגבולם, באה סוף סוף רחל אמנו אל סיפוקה, ומסירה את הדמעות מעל לחייה.

ואכן ענינו רואות. בזמננו זוכים אנו לראות את תחילת התגשמות החלק השני של הנבואה, כאשר הרוב המכריע של העליה מארצות המערב כיום הם בני תורה ושומרי תורה ומצוות, הבאים להתענג על ה' בארץ הקודש – 'בגבולם'!

ובאמת סדר זה של 'שיבת ציון' הוא כורח המציאות, ולא לחינם הקב"ה סיבב כך את סדר הענינים. הלא בשבוע 'בנים לגבולם' – הבנים שבאים לארץ-ישראל כדי להסתופף בהיכלי התורה והשיבות הקדושות – אין זמנם פנוי לבנין החלק הגשמי של הארץ, הבתים והרחובות. הקדים הקב"ה רפואה על-ידי – 'ושבו מארץ אויב' – כדי לבנות בנין גשמי לאלו ה'בנים' שישוּבו לגבולם לאחר מכן. כדי שיוכלו לשבת בשקט ובשלווה על התורה ועל העבודה.

יד"ר שנוזה לראות במהרה בימינו בהשלמת הנבואה של 'ושבו בנים לגבולם', 'ושבו ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל', 'ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים', 'ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה'.